

УДК 631.16:338.512

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V10\(2018\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V10(2018)-03)

Бурковська А. В., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID ID: 0000-0003-4158-1721

e-mail: burkovskaja@mnau.edu.ua

Мельник Ю. В., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Совщак С. С., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Особливості формування витрат аграрних підприємств

Анотація. У статті розглянуто особливості формування витрат сільськогосподарських підприємств. Розкрито сутність економічної категорії «витрати виробництва». Наведена оцінка ефективності формування витрат сільськогосподарськими підприємствами України. Проаналізовано динаміку показників ефективності формування витрат сільськогосподарськими підприємствами України. Висвітлено основні фактори впливу на формування витрат виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства; витрати; продукція; прибуток; ресурси.

Burkovskaya Alla, Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Melnyk Juliia, Senior Researcher of Accounting and Finance Faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Sovshchak Svitlana, Senior Researcher of Accounting and Finance Faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Features of formation of agricultural enterprises expenditure

Abstract. Introduction. The possibilities of an agricultural enterprise to realize the main strategic goal of its development - maximizing profits, are always limited to the volume of production costs and demand for products. Under these conditions, management decisions can not be made by management without an analysis of available production costs and the dynamics of their change in perspective. The achievement of the planned efficiency of production of any agricultural product requires a constant comparison of the costs incurred and the results obtained. This task is complicated by the limited resources available at the enterprise, as well as the influence of inflationary processes.

Purpose. The purpose of the article is to study and generalize the characteristic features of the process of forming the costs of agricultural enterprises.

Results. As a result of the study of this topic, the essence of the economic category "production costs" was disclosed. An estimation of efficiency of formation of expenses by the agricultural enterprises of Ukraine is presented. The dynamics of indicators of efficiency of cost formation by the agricultural enterprises of Ukraine is analyzed. The main factors influencing formation of expenses of production and sale of agricultural products are highlighted. It is worth noting that the degree of influence of various factors on cost formation is unequal, may be direct or indirect. However, neglecting any of them can lead to a reduction in the efficiency of management.

Conclusions. Consequently, the activities of agrarian enterprises are risky, depending on factors that are difficult to plan and control and significantly different from other branches of the economy, which also determines the features of cost management. At the same time, in conditions of constant growth of expenses, special attention from the direction of agricultural enterprises should be given to the effectiveness of their formation. That is why the problem of building an efficient system of cost management should be the priority of the development of each enterprise, which will increase the profitability of management.

Key words: agricultural enterprises; costs; product; profit; resource.

JEL Classification: Q01, Q14, Q18.

Постановка проблеми. Можливості сільсько-господарського підприємства щодо реалізації головної стратегічної мети його розвитку – максимізації прибутку, завжди обмежуються обсягом витрат виробництва та попитом на продукцію. За цих умов прийняття управлінських рішень керівництвом підприємства неможливе без аналізу наявних витрат виробництва та динаміки їх зміни на перспективу.

Обмеженість ресурсів і досягнення планової ефективності потребують постійного порівняння понесених витрат і отриманих результатів. Ця проблема ускладнюється під впливом інфляційних процесів, коли дані про виробничі витрати необхідно повсякденно порівнювати з майбутніми витратами, що значною мірою залежить від впливу зовнішнього середовища. Можливість усунення або передбачення впливу багатьох негативних внутрішніх і зовнішніх факторів з'являється завдяки раціонально організованому обліку витрат на виробництво, саме тому дослідження даної теми є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжні та вітчизняні науковці приділяють достатню увагу проблемам, пов'язаним із вдосконаленням економічного механізму формування витрат. Серед авторів, які займаються даною проблематикою слід виділити роботи В. Я. Амбросова, А. Ф. Бурика, М. Я. Дем'яненка, В. А. Дерія [1], І. Г. Кириленка, О. В. Коба [2], М. Й. Маліка, Л. Г. Мельника, В. Я. Месель-Веселяка, Т. С. Муляр [3], П. Т. Саблука, М. Й. Хорунжого, В. В. Юрчишина та зарубіжних вчених Б. Карлофа, Г. Фанделя інші.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є дослідження та узагальнення характерних особливостей процесу формування витрат сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство – одна з основних сфер матеріального виробництва, яка забезпечує населення продуктами харчування, а промисловість – сировиною. Це життєво необхідна галузь є основою АПК країни. За її рахунок забезпечується 75% попиту населення на товари народного споживання. Сьогодні розвиток сільського господарства як галузі, що забезпечує населення продуктами харчування, а промисловість сировиною, має пріоритетне значення. А для ефективної роботи підприємств даної галузі важливе значення має правильна і раціональна організація їх роботи, а також планування всіх витрат та доходів у рамках загального управління підприємством. У свою чергу, саме витрати виробництва сільськогосподарської продукції є економічною основою собівартості, яка дає можливість глибоко аналізувати економічний стан підприємства і виявляти резерви підвищення ефективності виробництва, реалізація яких сприяє забезпеченню соціального та економічного розвитку підприємств галузі сільського господарства.

Будь-яке аграрне підприємство в процесі діяльності здійснює матеріальні, грошові й трудові витрати на просте та розширене відтворення основних і оборотних засобів, виробництво і реалізацію продукції, соціальний розвиток трудового колективу тощо.

Найбільшу питому вагу в усіх цих витратах мають витрати на виробництво продукції.

Економічна категорія «витрати виробництва» відображає, у скільки обходиться виробництво продукції підприємству та суспільству. Вона показує витрати економічних факторів виробництва – праці людей, земельних ресурсів, капіталу на виробництво продукції [1].

Витрати виробництва є однією з найважливіших категорій ринкової економіки. За умов досконалої конкуренції витрати виробництва виявляють вирішальний вплив не лише на розмір прибутку підприємства і можливості розширення виробництва, але й на те, чи залишиться фірма на даному ринку взагалі, чи буде змушена покинути його.

Проблема формування витрат на виробництво продукції була і є основним аспектом ефективної діяльності підприємства, а саме зростання прибутку і рівня рентабельності. Саме з прибутком пов'язані виробничі витрати сільськогосподарських підприємств як фактор, що значною мірою безпосередньо регулюється підприємцем, тобто залежить від нього. Від підприємця не залежить рівень цін на сільськогосподарську продукцію, яку він реалізує, його визначає ринок. Однак на собівартість виробленої продукції підприємець може і повинен впливати [6].

Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств багато в чому залежить саме від сформованої системи управління витратами підприємства, що являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів, методів і механізмів, за допомогою яких узагальнюються процеси постачання, використання ресурсів, вирішуються стратегічні і тактичні завдання.

Як відомо, особливостями формування витрат у сільському господарстві, в першу чергу, є значна тривалість виробничого циклу та чітко визначений сезонний характер виробництва. Останнє вимагає поступового накопичення витрат в незавершеному виробництві, що призводить до зниження основних фінансових показників.

З методичного боку особливістю формування витрат сільськогосподарських підприємств є використання певного переліку статей витрат, що пропонуються Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств [2].

Для оцінки ефективності формування витрат на підприємстві застосовується певна система економічних показників. Деякі показники

розраховуються, виходячи з вартості валової продукції. Вони реально відображають дійсний стан ефективності витрат не тільки в кінці року, але й упродовж нього, оскільки в процесі управління дуже важливим є прийняття обґрунтованих оперативних управлінських рішень [3].

Наголосимо, що суттєвою специфікою при формуванні витрат у сільському господарстві є його самовідтворення. Значна частина виробленої продукції не реалізується, а залишається в господарстві з метою відтворення молодняка худоби, насіння, добрив, кормів тощо. Тому зазначена частина виробленої продукції не входить до складу товарної

продукції і не набуває грошової форми, оскільки є внутрішньогосподарським оборотом, який у загальному обсязі сільськогосподарського виробництва складає істотну частку.

Оцінка ефективності формування витрат сільськогосподарськими підприємствами України показала, що спостерігається стійка тенденція щодо її зниження (табл. 1).

Так, якщо у 2012 р. на 1 грн витрат було вироблено 0,89 грн валової продукції, то у 2016 р. – лише 0,50 грн. Слід відмітити, що темпи зниження коефіцієнта покриття виробничих витрат по рослинництву перевищують аналогічний показник по тваринництву.

Таблиця 1 Оцінка ефективності формування витрат сільськогосподарськими підприємствами України, 2010-2016 рр.

Показник	Роки				
	2012	2013	2014	2015	2016
Продукція сільського господарства					
Валова продукція, млн грн	110071,7	133683,1	139058,4	131918,6	145119,0
Виробничі витрати, млн грн	123739,3	127190,3	154313,4	228519,6	288499,3
Коефіцієнт покриття виробничих витрат	0,89	1,05	0,90	0,58	0,50
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	1,12	0,95	1,11	1,73	1,99
Рослинництво					
Валова продукція, млн грн	80462,6	101297,0	105529,5	99584,7	113392,6
Виробничі витрати, млн грн	90253,7	91557,7	115437,8	164534,1	207719,5
Коефіцієнт покриття виробничих витрат	0,89	1,11	0,91	0,61	0,55
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	1,12	0,90	1,09	1,65	1,86
Тваринництво					
Валова продукція, млн грн	29609,1	32386,1	33528,9	32333,9	31726,4
Виробничі витрати, млн грн	33485,6	35632,6	38875,6	63985,5	80779,8
Коефіцієнт покриття виробничих витрат	0,88	0,91	0,86	0,51	0,39
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	1,13	1,10	1,16	1,98	2,55

Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [4]

Галузь виробництва сільськогосподарської продукції, порівняно з іншими галузями, за останні роки є самою рентабельною, в той час, коли коефіцієнт покриття виробничих витрат має тенденцію до зниження.

Розглянемо динаміку показників ефективності формування витрат сільськогосподарськими підприємствами України (рис. 1.).

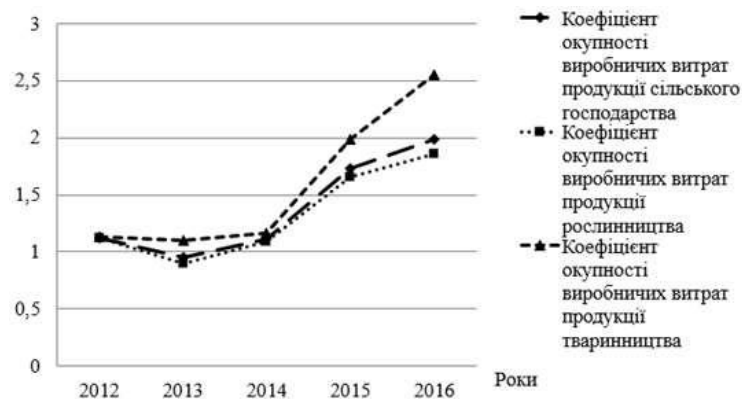

Рисунок 1 – Динаміка показників ефективності формування витрат сільськогосподарськими підприємствами України у 2012-2016 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі досліджених джерел

Аналізуючи динаміку показників ефективності формування витрат сільськогосподарськими підприємствами України за 2012-2016 рр., можемо зазначити, що показник окупності виробничих витрат продукції сільського господарства показує величину виробничих витрат, яка здійснюється для того, щоб отримати 1 грн чистого доходу. Спостерігається негативна тенденція до збільшення даного показника.

Система управління витратами не може функціонувати без урахування факторів, які на неї впливають. Найчастіше ці чинники розподіляють на дві групи, а саме: фактори зовнішнього та внутрішнього середовища (рис. 2). Ступінь впливу різних факторів на формування витрат неоднаковий, може бути прямий або опосередкований. Однак, нехтування будь-яким з них може призвести до зниження ефективності господарювання [2].

Рисунок 2 – Основні фактори впливу на формування витрат виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції

Джерело: побудовано авторами на основі досліджених джерел [2]

Висновки. Отже, діяльність підприємств аграрної сфери є ризиковою, залежить від факторів, які важко спланувати та контролювати та суттєво відрізняється від інших галузей господарювання, що й зумовлює особливості управління витратами. При цьому в умовах постійного зростання розміру витрат, особлива увага зі сторони керівництва сільськогосподарських

підприємств повинна приділятися ефективності їх формування. Саме тому проблема побудови ефективної системи управління витратами повинна стати пріоритетом розвитку кожного підприємства, що сприятиме підвищенню прибутковості господарювання.

Література:

1. Дерій В. А. Економічні показники витрат підприємства та собівартості продукції в обліку, статистиці й аналізі / В. А. Дерій, С. Ю. Попіна // Облік і фінанси. – 2015. – № 2. – С. 15-21.
2. Коба О. В. Витрати підприємства та їх класифікація для потреб управління й економічного аналізу / О. В. Коба, Ю. Ю. Миронова // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 4. – С. 99-103.
3. Муляр Т. С. Особливості управління витратами сільськогосподарськими підприємствами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2014/17.pdf
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Цап В. Д. Аналіз динаміки та структури витрат на виробництво сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : elar.tsatu.edu.ua
6. Шиян Д. В. Ефективність витрат у сільськогосподарських підприємствах : монографія / Д. В. Шиян, Н. В. Ульяновченко – Х. : Міськдрук, 2012. – 204 с.

References:

1. Dariy, V. A. and Popina, S. J. (2015). Economic indicators of enterprise costs and cost of production in accounting, statistics and analysis. *Accounting and finance*, vol. 2, pp. 15-21.
2. Koba, O. V. and Myronova, Y. Y. (2016). Enterprise costs and their classification for management needs and economic analysis. *Black Sea Economic Studies*, vol. 4, pp. 99-103.
3. Mulyar, T. S. (2014). Features of cost management by agricultural enterprises [Online], available at: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2014/17.pdf (Accessed 01 July 2018).
4. Official site of the State Statistics Service of Ukraine [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 01 July 2018).
5. Tsap, V. D. (2015). Analysis of the dynamics and structure of the costs of agricultural production [Online], available at: elar.tsatu.edu.ua (Accessed 01 July 2018).
6. Shyyan, D. V. and Ul'yanchenko, N. V. (2012). Efficiency of costs in agricultural enterprises, Kharkiv National Agricultural University named after V.V. Dokuchaev, Kharkiv, Ukraine.

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License